

IDENTITA SK – spoločná platforma dizajnu, architektúry a sociálnych vied

Výstava v Dizajn štúdiu ÚĽUV v Bratislave

organizátor: Fakulta architektúry a dizajnu STU v Bratislave/BCDlab a ÚĽUV

Termín otvorenia: 11. novembra 2021, trvanie výstavy, do 28. februára 2021, v súčasnosti je výstava predĺžená do 31.3. 2022, otváracie hodiny pondelok-sobota 13.00-18.00

Kurátori výstavy: Veronika Kotradyová, Wanda Borysko, Peter Daniel, Dušan Kočlík

Návrh expozície: Petre Daniel

Sprievodné podujatia: komentované prehliadky za účasti autorov výstavy

Anotácia projektu aj výstavy (pre tlačovú správu)

Hlavným cieľom výskumno-vývojového projektu Identita SK preto bolo zmapovať a podchytiť to, **čo je z tradičnej materiálnej kultúry v regiónoch na Slovensku živé a perspektívne pre regionálny rozvoj.**

Ťažiskom bolo zaznamenať premeny materiálnej kultúry. Pri tom bolo poukázané na pôvod, súčasné formy a perspektívu prepojenia s moderným dizajnom a konkurencieschopnými technológiami, ako aj na potenciál pre udržateľný rozvoj v regiónoch.

Výstava, ktorá sumarizuje výsledky tohto snaženia tiež reflektuje podoby folklorizmu v umení, priemysle aj v popkultúre, ktorý je možné považovať za reakciu na globalizáciu cez rôzne formy hľadania a uvedomovania si kolektívnej a osobnej identity a integrity.

Regionálna identita je konštrukt, ktorý je navyše v neustálom vývoji. Kde je tradícia živá, tam sa vyvíja, mení, adaptuje, transformuje a interpretuje. Táto premenlivosť je ale znakom jej životaschopnosti a šance na kontinuitu. V hre je pritom uchovávanie a rozvíjanie kultúrneho dedičstva v tradičnej materiálnej kultúre. Jednou z hlavných výskumných otázok preto bolo, aké kreatívne stratégie sa dajú použiť pri práci s pôvodnými predlohami/vzormi pri rekonštrukciách a tvorbe nových foriem výrobkov, stavieb a služieb potrebných pre životaschopnosť vidieku. Zvláštna pozornosť bola venovaná tradičným remeslám a ich spojeniu so súčasným dizajnom.

V rokoch 2018-2020 boli v spolupráci s etnológmi uskutočnené malé terénne výskumy spojené s workshopmi vo vybraných regiónoch (Horehronie, severný Zemplín a Šariš, Hont, Orava, Liptov, Gemer, Podpoľanie a Záhorie) za účasti riešiteľov projektu, profesionálnych dizajnérov a študentov.

Počas nich bol zmapovaný súčasný stav tradičnej materiálnej kultúry a kontaktovaní ľudia, ktorí s ňou pracujú v kultúre a priemysle, vrátane cestovného ruchu.

Zároveň boli uskutočnené viaceré prehľbujúce výskumné štúdie a skoncipované a otestované stratégie kreatívnej práce s regionálnymi prvkami, kde sa zapájali profesionálni dizajnéri a študenti v rámci svojich zadaní. Objavovanie krajiny, jej materiálnej kultúry a najmä autentických obyvateľov regiónov, bolo pre dizajnérov zdrojom inšpirácie pri ich tvorbe. Ich výsledky sú prezentované na výstave.

Výstupy projektu sú zoskupené do 5 oblastí záujmu: 1. architektúra a stavitel'stvo; 2. remeslo, zamestnanie a dizajn; 3. stravovanie a tradičná kuchyňa; 4. príroda a tradičné poľnohospodárstvo, 5. kultúra a všetky sú dostupné v databáze www.projektidentita.sk, Vybrali sme z nich 9 tematických okruhov zobrazených v podobe 14 posterov a produktov na výstave.

Dlhšia anotácia (podobnejší text, pre tlačovú správu, skrátený text z tých 9 tematických oblastí)

V **architektúre a stavitel'stve** bol projekt zameraný na mapovanie zachovanej pôvodnej vernakulárnej architektúry a celých sídiel v regiónoch, formy jej ochrany a transformácie, pričom bol dôraz kladený predovšetkým na príklady dobrej architektonickej praxe, ktoré slúžia ako inšpirácia pre empatickú revitalizáciu pôvodnej ľudovej architektúry a citlivú tvorbu novotvarov, ktoré sú potrebné pre nové funkcie a služby spojené z regionálnym rozvojom. Zároveň boli zdokumentované stavebné techniky a remeslá, ktorá sa dajú použiť aj v súčasnosti pri stavaní v regiónoch.

Oblasť **remeslo, zamestnanie a dizajn** bola pre projekt ťažisková. Riešiteľský kolektív sa zamerával na mapovanie a dokumentovanie dostupnosti a možnosti spracovávania lokálnych surovín a materiálov, súčasného stavu tradičných remesiel a situácie remeselníkov, ktorí ich ešte praktizujú a predávajú, či ponúkajú aj možnosti ich zažiť a naučiť sa ich. Vznikli tu mnohé výskumné otázky, ohľadom uplatnenia remeselných výrobkov v konkurencii so sériovo vyrábanými; čo dnes považujú za regionálne výrobky a suveníry zo Slovenska aktivisti, užívatelia a výrobcovia.

Boli uskutočnené štúdie o tom, ako dnes vnímajú užívatelia lokálne tradičné materiály, techniky, tvary, funkčnosť, ručnú alebo strojovú prácu a dekór/ornament, ako aj reprezentatívnosť. Preskúmané bolo súčasné spojenie moderného dizajnu a tradície vo všetkých jeho sférach- produktový, interiérový a odevný dizajn, kde sú prezentované rôzne stratégie práce s regionálnymi prvkami/motívami.

Stravovanie a tradičná kuchyňa majú pri vyjadrovaní regionálnej identity strategickú úlohu. Jedlo je „kľúč ku kultúre“ je silným jej prejavom. V projekte boli zmapované regionálne potraviny a jedlá, ich pôvod a súčasné podoby, rituály a spôsoby servírovania s nimi spojené, v domácom prostredí a vo verejnom stravovaní. Predávanie rodinných receptov, pričom 60% všetkých certifikovaných regionálnych výrobkov sú potraviny. V reálnej gastronómii sú však prezentovaní spaušalizovaní reprezentanti „slovenskej kuchyne“, od jedál, ktoré nájdete v každej reštaurácii po celom Slovensku nezávisle od ich regionálneho pôvodu, až po budovy s ich interiéry, ktoré parafrázujú salašníctvo. Pritom rôznorodosť a regionálna špecifickosť stravy, stolovania a s tým súvisiaca zážitková gastronómia potrebuje autentické a vkusné, kultivované prostredie.

Príroda a tradičné poľnohospodárstvo tvoria obraz našich regiónov.

Zmapované boli zachované formy pôvodného poľnohospodárstva a ich súčasná situácia, prírodné zaujímavosti, pôvodné biotopy a hlavné krajnotvorné ľudské zásahy poľnohospodárskou a priemyselnou činnosťou, ako aj možnosti podpory uvedomelých foriem turizmu (agro-, eko- či etnoturizmus)

V **kultúre** boli zmapované kultúrne zariadenia a inštitúcie, aktivisti a ich podujatia, ktoré „opatrujú“ a rozvíjajú tradičnú materiálnu kultúru ako dôležitú súčasť kultúrneho dedičstva a patrilo sem aj preskúmanie pozadie v súčasnosti výrazne rozšíreného folklorizmu.

Zachovanie nášho jedinečného kultúrneho dedičstva je súčasťou udržateľnosti, ale pre jeho zažívanie aj pri súčasnom spôsobe života je dôležité aj subjektívny pocit pohody (wellbeing).

Dôležitou súčasťou projektu preto bolo preskúmanie **súvislosti wellbeing**

a „**zažívania**“ **tradičnej materiálnej kultúry**. Snažili sme sa zistiť, prečo je obkolesovanie sa a zažívanie tradície také obľúbené, najmä počas regenerácie a oddychu.

Princípy wellbeing uplatnené v tradičnej materiálnej kultúre sú zhrnuté v nasledovných bodoch:

- prežitie (bezpečie, živobytie, zdieľanie a podpora komunity)
- princíp dostupnosti- používanie lokálnych prírodných materiálov a techník a kontakt s nimi
- jednoduchosť, funkčnosť, efektivita v lokálnej klíme, proporcia a mierka v prírodnom prostredí a životnom štýle
- kontakt niečím „známym“ (archetypy, stereotypy)
- identifikácia cez dekorácie a ornamenty, často inšpirované lokálnou prírodou ako prejavenie osobnej a kolektívnej identity s možnosťou prílnutia k miestu a komunitě
- autentický zážitok (kontakt s prírodnými materiálmi, remeslom a remeselnými výrobkami).

Na projekte sa podieľali

Riešitelia projektu: Veronika Kotradyová, Wanda Borysko, Peter Daniel, Juraj Podoba, Zuzana Beňušková, Michala Lipková a ďalší; na projekte aktívne spolupracovali: Dušan Kočlík, Tatiana Lesajová, Marián Ontkóc, Adam Tóth, Andrea Ďurianová, Markéta Kučerová, František Dorko, Tomáš Páriš, Kristína Bereczká a študenti Fakulty architektúry a dizajnu STU v Bratislave

Špeciálna spolupráca: Boris Hanečka

Projekt aj výstava sú uskutočnené pod záštitou projektu APVV 16-0567 Identita SK- spoločná platforma dizajnu, architektúry a sociálnych vied.

Spoluriešiteľská organizácia: Fakulta sociálnych a ekonomických vied, Univerzita Komenského Bratislava

Viac o projekte:

• <http://www.bcdlab.eu/APVV-16-0567.html>

• Kotradyová, V., Borysko, W. (2021). Prvky tradičného remesla ako inšpirácia moderného dizajnu a podnet pre regionálny rozvoj optikou odborníkov, výrobcov a užívateľov, In: Slovenský národopis, 69 (1), 61–84

<https://www.sav.sk/journals/uploads/04010908etno1-2021-kotradyova-borysko.pdf>

• Databáza: www.projektidentita.sk